

Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Kavramının Ortaokul Öğrencilerinin Zihninde Yapılanması

Constructing the Concept of Geography in the Social Studies Curriculum in the Minds of Secondary School Students

Sevgi Coşkun Keskin¹

Gökhan Şentürk^{2*}

* Sorumlu yazar

Corresponding author

¹ Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Türkiye,

Prof. Dr., Sakarya University, Turkey,

scoskun@sakarya.edu.tr

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0001-2345-6789>

² Sosyal Bilgiler Öğretmeni, T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Türkiye

Teacher, Ministry of National Education, Turkey

senturk55gokhan@gmail.com

ORCID ID <https://orcid.org/0000-0003-1705-4147>

Makale geliş tarihi / First received : 23.06.2023

Makale kabul tarihi / Accepted : 27.08.2023

Bilgilendirme / Acknowledgement:

Yazarlar aşağıdaki bilgilendirmeleri yapmaktadırlar:

1- Yazarların makaleye katkıları eşittir.

2- Makale ikinci yazarın birinci yazar danışmanlığında "Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya İle İlgili Kavramların Zihninde Yapılanması" başlıklı tezinden üretilmiştir.

4- Makalenin yazarları arasında çıkar çatışması bulunmamaktadır.

5- Makalemizin etik kurulu izni Sakarya Üniversitesi Etik Kurulu tarafından 11.12.2021 tarih ve E-61923333-050.99-85972 sayılı yazısı ile alınmıştır.

7- Bu makalede araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

This article was checked by *intihal.net*. Similarity Index 16%

Atf bilgisi / Citation:

Coşkun Keskin, S., & Şentürk, G. (2023). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafya kavramının ortaokul öğrencilerinin zihninde yapılanması. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (15), 234-252.

ÖZ

Sosyal bilgiler dersinin içerisinde barındırdığı önemli disiplinlerden biri de coğrafyadır. Sosyal bilimlerin ürettiği bilgi ve düşünceler kendilerine özgü coğrafi mekanlarda gerçekleşmektedir. Bu bağlamda tarih, sosyoloji, ekonomi gibi sosyal bilimlere ait disiplinler coğrafi mekândan soyutlanamaz. Kısacası coğrafyasız sosyal bilimler olamaz. Coğrafyasız sosyal bilimler olmayacağı gibi sosyal bilgiler de olamaz. Coğrafya sosyal bilgiler dersi için de önemli bir disiplindir. Araştırma bu bağlamda sosyal bilgiler dersi öğretim programı içerisinde yer alan coğrafya disiplininin öğrencilerin zihinlerindeki algılarını ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu 2021-2022 eğitim öğretim yılı içinde Sakarya ilinde Milli Eğitim Bakanlığına bağlı 2 resmi ortaokulda öğrenim gören 200 8. sınıf öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testinden yararlanılmıştır. Toplanan veriler betimsel analiz yöntemiyle analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin; coğrafya kavramı ile ilgili algılarının birbirinden farklılık gösterdiği, coğrafya kavramına dair kelime ilişkilendirme sıklıklarının düşük olduğu, coğrafya kavramına dair doğru ilişkilendirmeler yaptıkları fakat öğrencilerin coğrafya kavramına dair bazı kavram yanlışlarına da sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler

Sosyal bilgiler, coğrafya, kelime ilişkilendirme testi, öğretim programı.

ABSTRACT

One of the important disciplines included in the social studies course is geography. The knowledge and thoughts produced by social sciences take place in their own unique geographical spaces. In this context, disciplines such as history, sociology and economics cannot be isolated from geographical space. In short, there can be no social sciences without geography. Just as there would be no Social Sciences without Geography, there would be no Social Studies. In this context, the research was carried out in order to reveal the perceptions of the geography discipline in the minds of the students, which is included in the social studies curriculum. The study group of the research consists of 200 8th grade students studying in 2 official secondary schools affiliated to the Ministry of National Education in the province of Sakarya in the 2021-2022 academic year. The word association test was used as a data collection tool in the study. The collected data were analyzed by descriptive analysis method. As a result of the research, students; It has been concluded that their perceptions about the concept of geography differ from each other, the frequency of word associations about the concept of geography is low, they make correct associations about the concept of geography, but the students also have some misconceptions.

Keywords

Social studies, geography, word association test, curriculum

GİRİŞ

İnsanoğlunun var olduğu tarihten bu yana içinde yaşadığı sosyal ve fiziki çevreyi anlama ve anlamlandırma çabası öğrenmenin hareket noktası olmuştur. İnsan başta ihtiyaçlarını karşılamak için bulunduğu çevreyi incelemiş, tanımış ve ihtiyaçları doğrultusunda değiştirmiştir. Daha sonra yaşadığı toplumun varlığını devam ettirebilmesi amacıyla kurallar belirlemiştir. Bu amaçla da yaşadığı toplumu oluşturan bireylere ihtiyaç duydukları bilgi, beceri, davranış ve değerleri kazandırmayı hedeflemiştir (Uslu & Yalçınkaya, 2015). Bu noktadan hareketle toplum hayatı için gerekli olan bilgi, beceri, davranış ve değerler eğitiminin, insanoğlunun var olduğu andan itibaren başladığı ve yaşanan dönemin koşulları dikkate alınarak değişerek günümüze kadar varlığını devam ettirdiği belirtilebilir. Bu noktada günümüz dünyasını geçmişten ayıran nokta bireylere sosyal yaşamda ihtiyaç duyacakları bilgiler belirli bir plan ve program dahilinde okullarda kazandırılmasıdır. Bu amacın hayata geçirilmesinde sosyal bilgiler öğretim programı dikkate alındığında önemli bir ders olarak ifade edilebilir (Öztürk, 2012).

Sosyal bilgiler ile ilgili en kapsamlı tanıma yapılandırmacı eğitim yaklaşımının benimsendiği 2005 yılında hazırlanan öğretim programında yer verilmiştir. Yapılan tanıma göre; “Sosyal bilgiler, bireyin toplum içinde var olmasının gerçekleştirilmesine katkı sağlamak amacıyla; sosyal bilim dalları ile yurttaşlık bilgisi konularını bünyesinde barındıran; bireyin yaşadığı çevresi ile etkileşiminin geçmiş, günümüz ve gelecek bağlamında incelendiği; ilköğretim okullarında eğitimi verilen bir derstir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005). Tanımdan hareketle sosyal bilgiler için yaşamın içindeki tüm konuları programında barındıran kapsamı oldukça geniş disiplinler arası bir ders olarak belirtilebilir (Keskin, 2019). Bu bağlamda tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk ve vatandaşlık konuları sosyal bilgiler dersi kapsamında yer alan sosyal bilim disiplinleri olarak yer almaktadır (MEB Sosyal Bilgiler Öğretim Programı, 2015). Sosyal Bilgiler dersinin öğretim programında yer alan en önemli sosyal bilim disiplinlerinden biri coğrafyadır (Sever, 2015). Çünkü diğer sosyal bilim dallarının ürettiği bilgi ve düşünceler kendilerine özgü coğrafi mekânlarda gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda sosyal bilim disiplinleri coğrafi mekândan soyutlanamaz. Bu durum da coğrafyasız sosyal bilimler olamayacağını göstermektedir. Coğrafyasız sosyal bilimler olmayacağı gibi coğrafyasız sosyal bilgiler de düşünülemez (Taşlı, 2016). Coğrafya, öğrencilere gerek yakın çevreleri gerekse uzak bölgelerin özellikleri hakkında bilgi sunar. Öğrencilerin yaşadıkları çevre, bu çevrenin fiziksel ve nüfus özellikleri, çevrelerinde yaşayan insanların sosyal ve ekonomik faaliyetleri hakkında bilgi edinmelerini sağlar. Bu nedenle coğrafya ile sosyal bilgiler arasında önemli bir bağ bulunmaktadır (Öztürk, 2012).

Çalışma; sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan sosyal bilim disiplinlerinden coğrafya disiplininin öğrencilerin zihinlerinde oluşturduğu algıyı belirlemek amacıyla yapılmıştır. Coğrafyanın sosyal bilgiler ders öğretim programında önemli bir disiplin olması, sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih, sosyoloji, kültür ile ilgili konuların kavratılmasında coğrafya disiplinine ait bilgilerin kullanılması sosyal bilgiler dersinin amaçlarına ulaşmada coğrafya disiplininin öğrenilmesinin önemini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda öğrencilerin coğrafya disiplinine ait algılarının ortaya koyulmasına ihtiyaç duyulmuştur. Araştırma ile mevcut öğretim programının öğrencilerin coğrafya disiplinine ait algılarını ortaya koyması amacıyla önem arz edeceği düşünülmektedir. Literatür

incelendiğinde sosyal bilgiler dersi müfredatı içerisinde yer alan coğrafya konularına dair Akdağ (2010) İlköğretim 6. Sınıf Öğrencilerinin Sosyal Bilgiler Dersi “Yeryüzünde Yaşam” Ünitesindeki Kavram Yanılgıları, Avcı (2015) Altıncı Sınıflarda Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrencilerin Coğrafi Kavramları Anlama Düzeyleri Ve Kavram Yanılgılarının Belirlenmesi, Çepni (2013) Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Yer Alan Coğrafya Kavramlarına İlişkin Öğrenci Algılarının İncelenmesi, Durmuş ve Baş (2016) Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Kavramına İlişkin Metaforik Algıları, Gökçe (2016) Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Coğrafya Kavramına İlişkin Metaforları, Sağlam (2019) Ortaokul 7.sınıf öğrencilerinin coğrafi kavramlara yetişi düzeyi (Demirci ilçesi örneği), Bozyiğit ve Kaya (2017) coğrafya öğretmen adaylarının doğal afetlerle ilgili bazı kavramlar hakkındaki bilişsel yapılarının belirlenmesi, Kaçar ve Bulut (2020) sosyal bilgiler öğretim programı ve 4-7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının coğrafya kavramları bağlamında değerlendirilmesi, Akengin ve Süer (2011) coğrafi kavramlar bakımından öğrencilerin hazırbulunuşluk düzeyleri ve bu kavramların geliştirilmesi üzerine deneysel bir araştırma Kaya ve Akış (2015) coğrafya öğrencilerinin “hava” kavramıyla ilgili bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile belirlenmesi çalışmalarının yapıldığı görülmektedir. Yapılan çalışmaların genel itibarıyla bir sınıf düzeyinde, bir öğrenme alanı veya bir öğrenme alanı içerisindeki bir kazanıma ait kavramları içerdiği; sosyal bilgiler dersi müfredatında bulunan bütün coğrafya kazanımları ile ilgili yapılan bir çalışmanın olmadığı görülmektedir. Bu bağlamda araştırma sosyal bilgiler dersi müfredatında yer alan coğrafya disiplininin kendisi hakkında zihinsel algıyı içermesi anlamında da önem arz etmektedir. Yapılan çalışma ile sosyal bilgiler dersinde yer alan coğrafya disiplinine ait kazanımların öğrenilme durumuna dair bilimsel bir algı oluşacağı belirtilebilir. Gerçekleştirilen bu çalışma ile ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafya disiplini ile ilgili zihin algıları ortaya konmak hedeflenerek *“Ortaokul öğrencileri sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya disiplini zihinlerinde nasıl yapılandırmaktadır? ana probleminden hareketle aşağıda yer alan sorulara cevap aranmıştır:*

- 8. Sınıf öğrencilerinin coğrafya kavramına dair kelime ilişkilendirme sıklığı nedir?
- 8. Sınıf öğrencilerinin coğrafya kavramına dair ilişkilendirdikleri kelimeler sosyal bilgiler dersinin hangi öğrenme alanları ve kazanımlarda yer almaktadır?
- 8. Sınıf öğrencilerinin coğrafya kavramını ilişkilendirme kategorileri nelerdir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama, verilerinin analizi ve araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği hakkında bilgiler sunulmuştur.

Araştırma Modeli

Araştırmada genel tarama modelinden yararlanılmıştır. Sosyal bilimlerde oldukça yaygın olarak kullanılmakta olan tarama modelleri geniş gruplar üzerinde yapılmakta olup, amacın grup içinde yer alan bireylerin görüşlerinin ve tutumlarının belirlenmeye çalışılması olarak ifade edilebilir (Karakaya, 2014). Araştırmada anlık durumun saptanması amacıyla genel tarama modelleri içerisinde tekil tarama modeli kullanılmıştır. Tekil tarama modelinde araştırmacı araştırmak istediği durumun anlık fotoğrafını almak gibi durumu olduğu gibi ortaya koymayı hedeflemektedir. Tekil tarama modelinde anlık durumun ortaya çıkarılmasının yanında zamansal gelişmeler de ortaya çıkmaktadır (Yılmaz & Arık, 2019).

Çalışma Grubu

Çalışma, 2021-2022 eğitim öğretim yılında Sakarya'da bulunan akademik ve sosyo-ekonomik olarak birbirine yakın iki devlet ortaokulunda 8. sınıfta öğrenim gören 200 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın konusunun beş, altı ve yedinci sınıfta öğrenimi görülen sosyal bilgiler dersi müfredatında yer alan coğrafya disiplini içerdiği nedeniyle katılımcı olarak 8. sınıfta öğrenim gören öğrenciler seçilmiştir. Çalışmada amaçlı örneklem yöntemlerinden kolay ulaşılabılır örneklem seçilmiştir. Kolay ulaşılabılır örneklem araştırma sürecinde araştırmacıya hız kazandırmaktadır. Araştırmacı yakın ve erişilmesi kolay örneklem seçimi gerçekleştirir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Araştırmacının araştırma yapılan okulda öğretmen olması bu nedenle verilere ve öğrencilere kolay ulaşılabilirliği nedeniyle bu yöntem seçilmiştir. Çalışmada yer alan katılımcıların ailelerinden izin alınmıştır. Araştırma Sakarya Üniversitesi Etik Kurulunun 11.12.2021 tarih ve E-61923333-050.99-85972 sayılı izni ile gerçekleştirilmiştir.

Veri Toplama Yolları ve Araçları

Çalışmada veri toplama aracı olarak kelime ilişkilendirme testi kullanılmıştır. Kelime ilişkilendirme testi öğrenci merkezli bir ölçme aracıdır. Yalnızca sonuç odaklı olmayıp sürece de odaklanmayı sağlayan kelime ilişkilendirme testi bilişsel yapı, bilişsel yapı arasındaki bağlar, bilişsel yapı arasındaki bağların anlamlı olup olmadığı, kavram yanılığları gibi durumları da belirlemede kullanılan bir araçtır (Bahar & Özatlı, 2003).

Uygulama sürecini kronolojik olarak gösteren zaman çizelgesi Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Uygulama sürecinin kronolojik çizelgesi

VERİ TOPLAMA VE VERİLERİN ANALİZ SÜRECİ					
AYLAR VE İŞLEMLER	KASIM	ARALIK	OCAK	ŞUBAT	NİSAN
	2021	2021	2022	MART	MAYIS
	2021	2021	2022	2022	2022
1 Araştırma konusunun belirlenmesi	X				
2 Veri toplama aracının geliştirilmesi		X			
3 Çalışma grubunun belirlenmesi ve veli izinlerinin alınması			X		
4 Uygulamanın gerçekleştirilmesi				X	
5 Uygulama sürecinin sona ermesi ve analizlerin yapılması				X	X
6 Araştırmanın raporlaştırılması					X

Araştırmacı tarafından oluşturulan dokümanda öğrencinin coğrafya kavramı için ilgili kavram hakkında zihninde ilişkilendirdiği on kelime yazabileceği bir bölüm ve bu bölümün altında kavramın önemini ve kavram ile ilgili düşüncelerini yazacağı bir alan bulunmaktadır.

Oluşturulan kelime ilişkilendirme testi eğitim bilimleri alanında uzman kişilerce incelenmiş ve yapılan dönüte göre gerekli düzenlemeler yapılar son şekli verilmiştir. Kelime ilişkilendirme testinin son hali Resim 1’ de görülmektedir.

Resim 1. Kelime ilişkilendirme testi

Veri Toplama ve Verilerin Analizi

Öğrencilere uygulama esnasında 15 dakika süre verilmiştir. Öğrencilerin coğrafya kavramı ile ilgili zihinlerinde canlanan kelimeleri kavramın altında yer alan bölüme yazmaları istenmiştir. Veri toplama aracında “coğrafya” kavramının çağrıştırdığı 10 kelime için tek tek boşluklar verilmiştir. Ancak öğrencilerin ilgili bölümün tamamını doldurmaları zorunlu tutulmamıştır. Uygulama sürecinde öğrencilerin soruları araştırmacı tarafından cevaplanmış ve öğrenciler uygulama sürecinde takip edilmiştir.

Uygulama süreci toplam iki hafta sürmüştür. Uygulama sürecinin sona ermesinin ardından toplanan verilerin analiz sürecine geçilmiştir. Çalışmada veriler, betimsel analiz ile incelenmiştir. Betimsel analizde katılımcıların görüşlerini dikkat çekici bir biçimde yansıtmak, elde edilen bulguları düzenlemek, yorumlamak ve okuyucuya sunmak hedeflenmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Katılımcıların her coğrafi kavram için verdikleri kelimeler bir araya getirilmek suretiyle Microsoft word ve Microsoft excel programları kullanılarak verilerin birleştirilme işlemi gerçekleştirilmiştir.

Resim 2. Öğrencilerin “Coğrafya” kavramına dair ilişkilendirmeleri

COĞRAFYA			Kavram
No	Kavram	f	Frekans
1	bitki örtüsü	97	Öğrencilerin zihinlerinde kavram ile ilişkilendirdikleri kelimeler
2	yer şekilleri	68	
3	iklim	62	
4	keşif	62	
9	tarım	57	
5	ekonomi	56	
11	afet	44	
6	harita	42	
7	dağ	40	
8	dünya	39	
15	ticaret	32	
10	hava olayları	31	
17	tarih	30	
12	hayvancılık	29	
13	ova	28	
14	ders/bilim dalı	27	
44	kuraklık	24	
16	kıta	22	
25	sanayi	21	

Öğrencilerin coğrafya kavramını ilişkilendirdikleri kelimelerin birleştirme işlemleri tamamlandıktan sonra coğrafya kavramı ile ilgili kelime ilişkilendirme sıklıklarını belirlemek

amacıyla öğrencilerin verdikleri cevaplar dikkate alınarak "1-15, 16-30, 31-45, 46-60, 61-75, 76-90, 91-105, 106 ve üstü" olarak kesme noktaları belirlenmiştir. Oluşturulan her kesme noktası için bir renk belirlenmiştir. Buna göre 1-15 kesme noktası için kırmızı, 16-30 kesme noktası için mavi, 31-45 kesme noktası için mor, 46-60 kesme noktası için yeşil, 61-75 kesme noktası için kahverengi, 76-90 kesme noktası için turuncu, 91-105 kesme noktası için pembe, 106 ve üstü için sarı renk belirlenmiştir. Kesme noktaları ve karşılığında belirlenen renkler Lejant 1 'de gösterilmiştir.

Lejant 1. Kesme noktaları için belirlenen renkler

	Renk	Kesme Noktası
1.kesme		1-15
2.kesme		16-30
3.kesme		31-45
4.kesme		46-60
5.kesme		61-75
6.kesme		76-90
7.kesme		91-105
8.kesme		106 ve üstü

Araştırmanın Geçerlik ve Güvenilirliği

Geçerlik, araştırmada kullanılan ölçme aracının ölçmeyi amaçladığı uygulamayı doğru bir şekilde ölçmesi ile ilişkilidir. Bu durumda araştırmada toplanan veriler gerçeği yansıtır ve araştırma sonuçlarının geçerliliğine katkıda bulunur. Bu bağlamda geçerlik konusunda iç geçerlik ve dış geçerlik olmak üzere araştırmacıya sunulan iki strateji bulunmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2018).

İç geçerlik, bir araştırmada inandırıcılığın sağlanması, araştırma sonuçlarının şeffaf olarak paylaşılması ile araştırma sonuçlarının başka araştırmacılar tarafından da teyit edilmesi olarak ifade edilebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2018). Bu bağlamda araştırmada iç geçerliğin sağlanması anlamında öğrencilerden kelime ilişkilendirme yoluyla toplanan veriler eksiksiz bir şekilde hazırlanan tablolara aktarılmış ve verilerin kodlanması aşamasında sınıflandırmanın yapılabilmesi için uzmanların görüşü alınarak kesme noktaları belirlenmiştir.

Dış geçerlik, araştırma sonucu elde edilen sonuçların benzer gruplara aktarılabilmesi olarak ifade edilebilir (Karataş, 2015). Bu bağlamda araştırmada örneklem olarak ortaokul 8. sınıf öğrencileri seçilmiştir. Sosyal bilgiler dersinin 4, 5, 6 ve 7. sınıfta eğitimi yapıldığı dikkate alındığında; 8. sınıf öğrencilerinin, tüm bu düzeylerdeki kazanım ve coğrafya kavramlarını müfredatlar bağlamında derslerde aldığı söylenebilir.

Güvenilirlik, kullanılan ölçme aracının hatasız olması ve tekrar kullanımında benzer sonuçları verebilmesi olarak ifade edilebilir. Nitel araştırmalarda güvenilirlik kavramı net değildir. Nitel araştırmaların doğası gereği iki çalışma birbirinin aynısı olamaz. Bu durumda nitel araştırmalarda güvenilirlik sonuçların değil sürecin tutarlı olması olarak amaçlanmaktadır (Aydın, 2021). Öğrenciler ile yapılan uygulamada eşit süre uygulanmış ve çalışma süresince belirlenen zamanlamaya azami ölçüde dikkat edilmiştir. Öğrencilerden toplanan veriler eksiksiz olarak tablolara aktarılmıştır. Tablolara aktarılan veriler belirlenen kesme noktalarına göre sınıflandırılmıştır. Verilerin toplanması ve analizinde geçirilen süreçlerin tamamında uzman görüşü alınarak gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

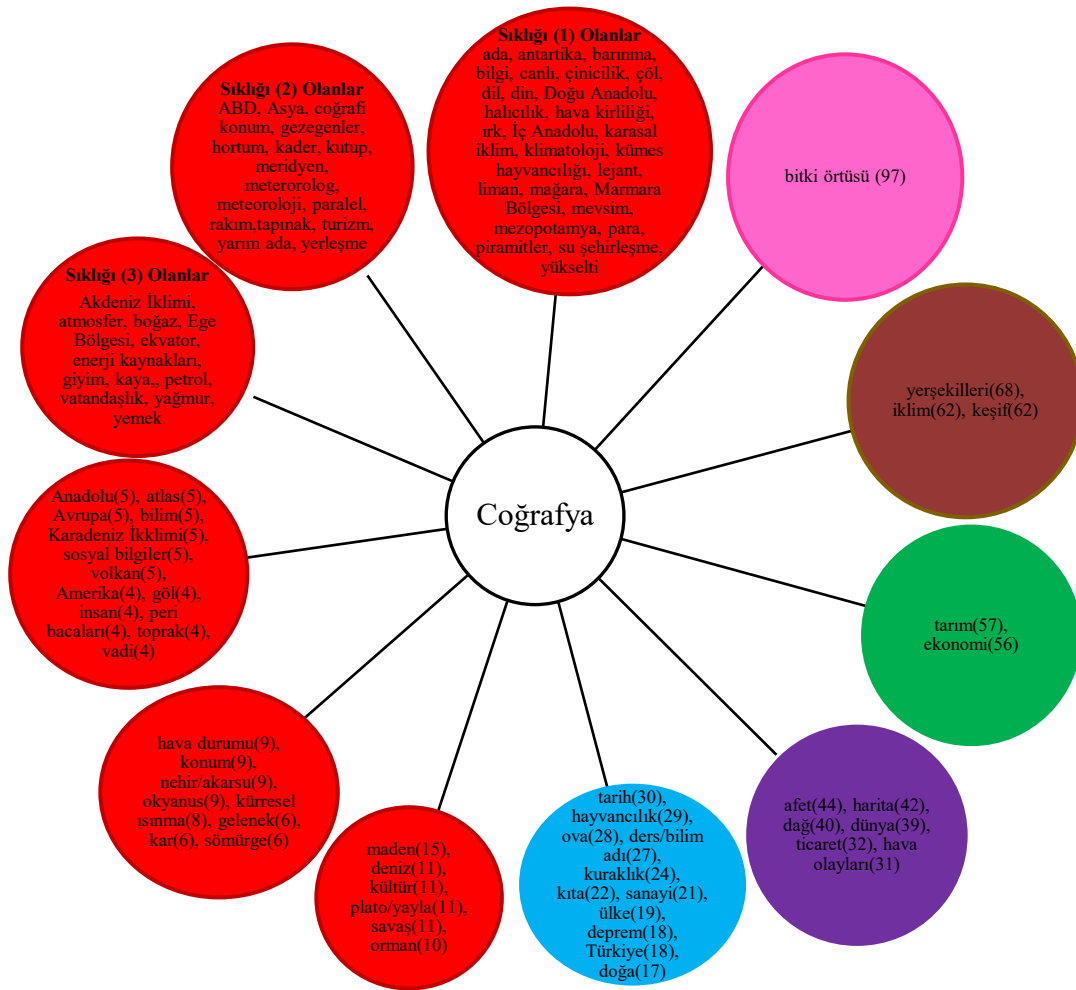
BULGULAR

Bu bölümde coğrafya kavramına dair öğrencilerden kelime ilişkilendirme ile elde edilen bulgulara ve bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir.

Coğrafya Kavramına Dair Kelime İlişkilendirme Sıklığı

Öğrencilerin coğrafya kavramı ile zihinlerinde ilişkilendirdikleri kelimeler Şekil 1’de belirtilmiştir.

Şekil 1. Coğrafya Kavramının Kelime İlişkilendirme Sıklığı

Lejant 2. Kesme noktaları için belirlenen renkler

	Renk	Kesme Noktası
1.kesme		1-15
2.kesme		16-30
3.kesme		31-45
4.kesme		46-60
5.kesme		61-75
6.kesme		76-90
7.kesme		91-105
8.kesme		106 ve üstü

Şekil 1 incelendiğinde öğrencilerin coğrafyayı 106 farklı kavram olmak üzere toplam 1169 kelime ile ilişkilendirdikleri belirtilebilir. Araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya bağlamında yaptıkları en yüksek ilişkilendirmenin 7. kesme noktasında (91-105) [neredeyse yarısı] bulunduğu görülmektedir. Bu noktada ise öğrencilerin coğrafya kavramıyla *bitki örtüsü* (97) kavramını zihinlerinde ilişkilendirdikleri söylenebilir. Diğer yandan 6. kesme noktasında (76-90) herhangi bir kavram ile ilişkilendirme yapılmazken, 5. kesme noktasında (61-75) öğrencilerin coğrafya kavramı ile *yer şekilleri* (68), *iklim* (62) ve *keşif* (62) kavramlarını ilişkilendirdikleri görülmektedir. Öte yandan öğrencilerin 4. kesme noktasında (46-60) *tarım* (57) ve *ekonomi* (56) kavramlarını zihinlerinde coğrafya kavramları ile ilişkilendirdikleri belirtilebilir. Şekil 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin, 3. kesme noktasında (31-45) coğrafya kavramı ile *afet* (44), *harita* (42), *dağ* (40), *dünya* (39), *ticaret* (32) ve *hava olayları* (31) kavramları arasında zihinlerinde ilişki kurdukları görülmektedir. 2. kesme noktasında ise (16-30) öğrenciler *tarih* (30), *hayvancılık* (29), *ova* (28), *ders/bilim adı* (27), *kuraklık* (24), *kıta* (22), *sanayi* (21), *ülke* (19), *deprem* (18), *Türkiye* (18) ve *doğa* (17) kavramları ile coğrafya kavramlarını zihinlerinde ilişkilendirmişlerdir. 1. kesme noktasında (1-15) öğrencilerin coğrafya kavramı ile 91 farklı kavram ile 291 ilişkilendirme yaptıkları görülmektedir. Kelime ilişkilendirme sıklığının bu kesme noktasında yoğunlaştığı Şekil 1 incelendiğinde görülmektedir.

Coğrafya Kavramının İlişkilendirildiği Öğrenme Alanları ve Kazanımlar

Öğrencilerin coğrafya kavramı ile zihinlerinde ilişkilendirdikleri kelimelerin sosyal bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar ile ilişkisi tespit edilmiştir. Coğrafya kavramı ile ilişkilendirilen kelimelerin ilgili olduğu kazanımlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

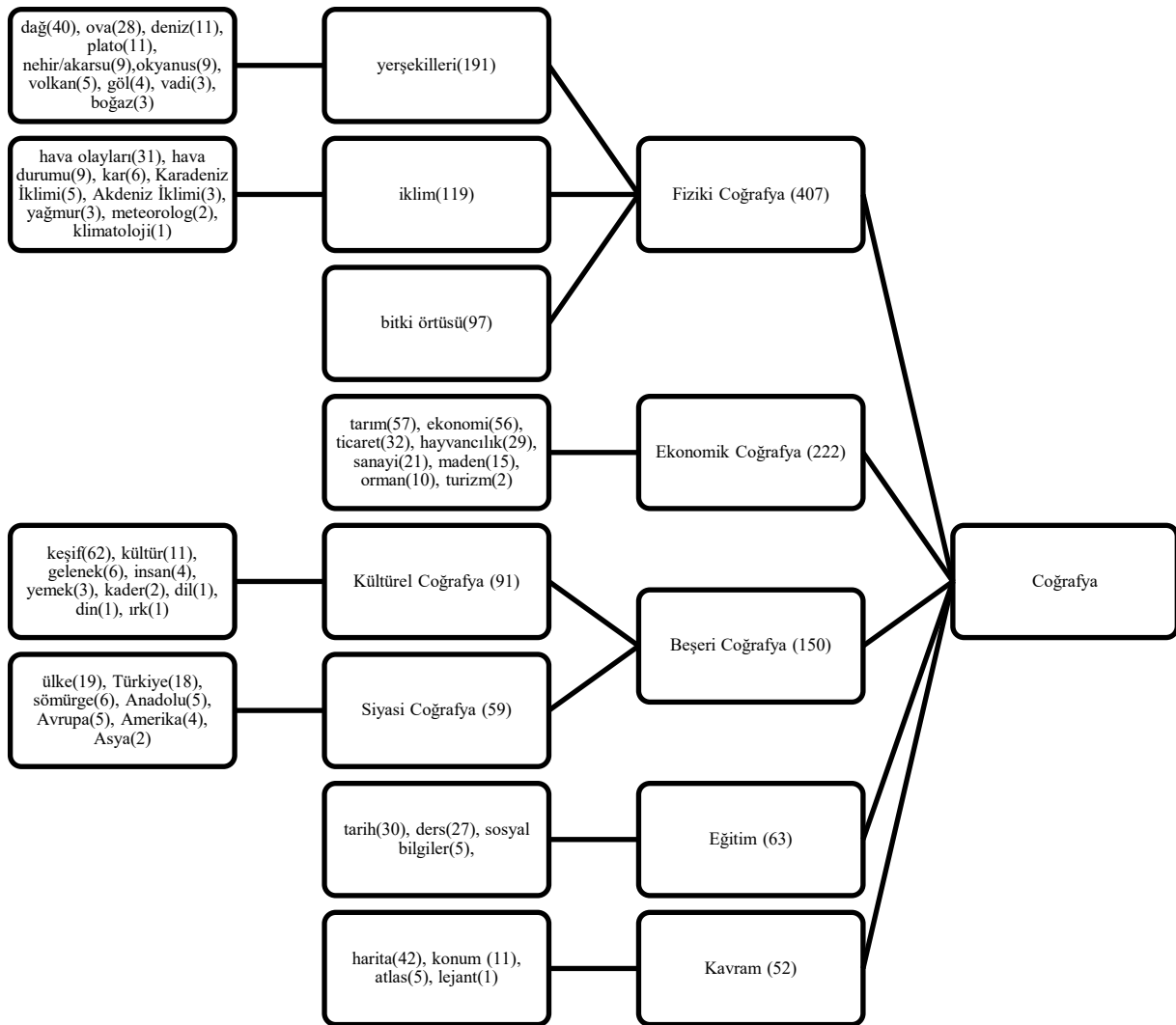
Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin coğrafya kavramı ile ilişkilendirdiği 7. kesme noktasında yer alan *bitki örtüsü* ve 5. kesme noktasında bulunan *iklim* kavramlarının sosyal bilgiler öğretim programı “SB.5.3.2., SB.6.3.2. ve “SB.6.3.4. kazanımları içerisinde yer aldığı görülmektedir. Diğer yandan öğrencilerin coğrafya kavramı ile ilişkilendirdikleri ve 5. kesme noktasında yer alan *yer şekilleri*, 3. kesme noktasında yer alan *dağ* ve 2. kesme noktasında yer alan *ova* kavramları; “SB.4.3.5., “SB.5.3.1. ve SB.6.3.2.” kazanımları bağlamında yer almaktadır. Araştırmaya katılan öğrenciler 4. kesme noktasında bulunan *tarım*, 3. kesme noktasında yer alan *ticaret*, 2. kesme noktasında yer alan *hayvancılık* ve *sanayi* ile 1. kesme noktasında bulunan *maden* kavramlarını coğrafya kavramı ile; “SB.4.5.2., SB.5.5.1. ve SB.6.5.1.” kazanımları bağlamında ilişkilendirmektedirler. Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya kavramı ile 3. kesme noktasında bulunan *afet* ve 2. kesme noktasında bulunan *deprem* kavramlarını ilişkilendirdikleri görülmektedir. Öğrencilerin yaptıkları ilişkilendirmenin “SB.4.3.6., “SB.5.3.4. ve SB.5.3.5.” kazanımları çerçevesinde olduğu söylenebilir. Öte yandan öğrencilerin 3. kesme noktasında yer alan *harita* ve 1. kesme noktasında yer alan *konum* kavramlarını “SB.4.3.1., “SB.4.3.2., SB.5.3.1. ve SB.6.3.1.” kazanımları çerçevesinde coğrafya ile ilişkilendirdikleri belirtilebilir.

Tablo 2 incelendiğinde öğrencilerin coğrafya kavramı ile zihinlerinde ilişkilendirdikleri *ekonomi* kavramının sosyal bilgiler öğretim programı içerisinde coğrafya alanı ile ilgili kazanımların büyük bir bölümünde yer aldığı görülmektedir. Öte yandan öğrencilerin “SB.5.7.3, SB.6.5.6., SB.7.3.1., SB.7.3.2., SB.7.3.4. ve SB.7.5.3” kazanımları kapsamında ilişkilendirme yapmadıkları görülmektedir.

Öğrencilerin Coğrafya Kavramını İlişkilendirme Kategorileri

Öğrencilerin coğrafya kavramı ile zihinlerinde ilişkilendirdikleri kavramlardan konu ve kazanım olarak yakın olanlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Bu bağlamda öğrencilerin verdikleri cevaplardan “*fiziki coğrafya, beşeri coğrafya, ekonomik coğrafya, siyasi coğrafya, eğitim ve kavram*” kategorileri oluşturulmuştur. Kategoriler içerisinde yer alan kavramların yanında yer alan sayılar ilgili kavramın kaç öğrenci tarafından ilişkilendirildiğini göstermektedir. Bir öğrenci birden fazla kavram ile ilişki kurabilmektedir. Oluşturulan kategoriler ve kategoriler ile ilgili kavramlar Şekil 2’de yer almaktadır.

Şekil 2. Coğrafya Kavramının İlişkilendirildiği Diğer Kavramlar

Şekil 2 incelendiğinde öğrencilerin coğrafya ile ilgili zihinlerinde canlandırdıkları kavramlar “fiziki coğrafya, beşeri coğrafya, ekonomik coğrafya, siyasi coğrafya, eğitim ve kavram” kategorileri altında ele alınmıştır.

Fiziki Coğrafya. Bu kategori altında öğrencilerin coğrafya bağlamında yaptıkları kelime ilişkilendirmeleri sonucu ulaşılan 407 kavram yer almaktadır. Öğrencilerin coğrafya kavramı ile ilgili zihinlerinde canlandırdıkları kavramların yer şekilleri (191), iklim (119) ve bitki örtüsü (97) kavramları olduğu söylenebilir. Öğrencilerin yer Şekilleri kavramı içerisinde “dağ (40), ova (28), deniz (11), plato (11), nehir/akarsu (9), okyanus (9), volkan (5), göl (4), vadi (3), boğaz (3)” kavramlarını ifade ettikleri görülmektedir. Diğer yandan öğrencilerin fiziki coğrafya kategorisi altında iklim kavramı ile coğrafya kavramı arasında ilişki kurduğu söylenebilir. İklim kavramı altında öğrencilerin “hava olayları (31), hava durumu (9), kar (6), Karadeniz İklimi (5), Akdeniz İklimi (3), yağmur (3), meteorolog (2), klimatoloji (1)” kavramları ile coğrafya kavramı arasında ilişki kurduğu Şekil 5’te görülmektedir.

Beşeri Coğrafya. Beşeri coğrafya kategorisi altında öğrencilerin yaptıkları ilişkilendirme sonucu 150 kavrama ulaşılmıştır. Öğrencilerin beşeri coğrafya mı bağlamında ilişkilendirmeleri “kültürel coğrafya ve siyasi coğrafya” kategorileri altında belirtilmiştir. Öğrenciler kültürel coğrafya kavramı altında coğrafyayı “Öğrenciler bu kategori altında coğrafyayı; *“keşif (62), kültür (11), gelenek (6), insan (4), yemek (3), kader (2), dil (1), din (1), ırk (1)”* kavramları ile ilişkilendirdikleri belirtilebilir. Siyasi coğrafya kategorisi altında ise öğrencilerin coğrafya kavramı ile *“ülke (19), Türkiye (18), sömürge (6), Anadolu (5), Avrupa (5), Amerika (4), Asya (2)”* kavramlarını ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Ekonomik Coğrafya. Bu kategori altında öğrencilerin coğrafya bağlamında yaptıkları kelime ilişkilendirmeleri sonucu ulaşılan 222 kavram yer almaktadır. Öğrencilerin coğrafya kavramını *“tarım (57), ekonomi (56), ticaret (32), hayvancılık (29), sanayi (21), maden (15), orman (10), turizm (2)”* kavramları ile ilişkilendirdikleri görülmektedir.

Eğitim. Eğitim kategorisi altında öğrencilerin yaptıkları ilişkilendirme sonucu 63 kavrama ulaşılmıştır. Öğrencilerin coğrafya kavramı ile ilgili verdikleri *“tarih (30), ders (27), sosyal bilgiler (5)”* kavramları eğitim teması altında bir araya getirilmiştir. Bu bağlamda öğrenciler coğrafyayı tarih dersi ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Tarih konularının işlenişinde coğrafi anlamda mekân kavramına sürekli atıfta bulunulması, tarih konuları içerisinde işlenen savaş konularında iklim, yer şekilleri gibi kavramlara değinilmesi bu ilişkiyi ortaya çıkaran etmenler olarak ifade edilebilir. Öte yandan araştırmaya katılan öğrenciler coğrafya kavramını okullarda öğretimi yapılan ders olarak ifade etmişlerdir. Bu bağlamda ders ve sosyal bilgiler cevapları konu kapsamında bir arada düşünülebilir.

Kavram. Kavram kategorisi altında öğrencilerin yaptıkları ilişkilendirme sonucu 52 kavram ulaşılmıştır. Bu kategori altında öğrenciler coğrafya ile *“harita (42), konum (11), atlas (5), lejant (1)”* kelimeleri arasında ilişki kurmaktadırlar.

TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç ve Tartışma

Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya kavramı hakkında zihindeki algılarını ortaya koymak amacıyla yapılan araştırmada bazı genel sonuçlara ulaşılmıştır. Genel sonuçlar dışında elde edilen diğer sonuçlar ayrıntılı olarak tartışılmıştır.

Bu araştırmada genel olarak;

- Araştırmada elde edilen bulguların araştırma sorularının cevaplanması konusunda yeterli düzeyde olduğu,
- Öğrencilerin coğrafya kavramını 106 farklı kavram bağlamında 1169 kelime ile ilişkilendirdikleri,
- Araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya kavramına dair kelime ilişkilendirme sıklıklarının 1. kesme noktasında yoğunlaştığı,
- Coğrafya kavramı ile ilişkilendirilen kelimelerden oluşturulan kategoriler incelendiğinde öğrencilerin fiziki coğrafya, ekonomik coğrafya ve beşeri coğrafya gibi coğrafyanın alt dallarına dair ilişkilendirme yaptıkları,

- Araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya kavramı ile sosyal bilgiler öğretim müfredatında aşağıdaki tabloda yer alan öğrenme alanı ve kazanımlar ile ilişki kurdukları,

Tablo 3. Öğrencilerin coğrafya kavramı ile ilişki kurdukları kazanımlar

Öğrenme Alanı	Kazanım Numarası			
İnsanlar, Yerler ve Çevreler	SB.4.3.1.,	SB.4.3.2.,	SB.4.3.3.,	SB.4.3.4.,
	SB.4.3.5.,	SB.4.3.6.,	SB.5.3.1.,	SB.5.3.2.,
	SB.5.3.3.,	SB.5.3.4.,	SB.5.3.5.,	SB.6.3.1.,
	SB.6.3.2.,	SB.6.3.3.,	SB.6.3.4.,	SB.7.3.3.
Üretim, Dağıtım ve Tüketim	SB.4.5.1.,	SB.4.5.2.,	SB.4.5.3.,	SB.4.5.4.,
	SB.4.5.5.,	SB.5.5.1.,	SB.5.5.2.,	SB.5.5.3.,
	SB.5.5.4.,	SB.5.5.5.,	SB.5.5.6.,	SB.6.5.1.,
	SB.6.5.2.,	SB.6.5.3.,	SB.6.5.4.,	SB.6.5.5.,
	SB.7.5.1.,	SB.7.5.2.,	SB.7.5.4.,	SB.7.5.5.,
	SB.7.5.6.			
Küresel Bağlantılar	SB.5.7.3.,	SB.6.5.6.,	SB.7.3.1.,	SB.7.3.2.,
	SB.7.3.4.,	SB.7.5.3.		

- Araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya kavramı ile sosyal bilgiler öğretim müfredatında yer alan SB.5.7.3., SB.6.5.6., SB.7.3.1., SB.7.3.2., SB.7.3.4., SB.7.5.3. kazanımları ile ilişki kurmadıkları,

sonuçlarına ulaşmıştır.

Bu sonuçlar çerçevesinde ortaokul öğrencilerinden coğrafya kavramına ait kelime ilişkilendirme sonucu elde edilen bulgular tartışılmış ve yorumlanmıştır. Öğrencilerin coğrafya kavramına dair kelime ilişkilendirme sıklığını belirlemek amacıyla yapılan çalışma sonucunda araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya kavramı ile ilgili en yüksek ilişkilendirmeyi 7. kesme noktasında (91-105) [neredeyse yarısı] bitki örtüsü kavramı ile yaptıkları tespit edilmiştir. Öğrencilerin coğrafya kavramı ile en fazla ilişkilendirdikleri kelimelerin 5, 4 ve 3. kesme noktalarında yer alan “yer şekilleri, iklim, keşif, tarım, ekonomi, afet, harita, dağ, dünya, ticaret, hava olayları” kelimeleri olduğu belirtilebilir. Verilen cevaplar incelendiğinde yapılan ilişkilendirme sıklığının 1. kesme noktasında (1-15) yoğunlaştığı görülmüştür. Öğrencilerin 8. kesme noktasında herhangi bir ilişkilendirme yapmamaları, yapılan ilişkilendirme düzeyinin 1. kesme noktasında yoğunlaşması ve üst kesme noktalarına doğru ilişkilendirilen kelime sayısının azalmasının öğrencilerin coğrafya kavramına dair algılarının sınırlı olduğu sonucuna ulaşılmasını sağlamıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin coğrafya kavramını “bitki örtüsü, yer şekilleri, iklim, keşif, tarım, ekonomi, afet, harita, dağ, dünya, ticaret, hava olayları” gibi doğru kavramlar ile ilişkilendirdikleri belirtilebilir. Öğrencilerin ilişkilendirmeleri incelendiğinde coğrafya bağlamında yanlış ilişkilendirme yapmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırmada ulaşılan bu iki sonuç birlikte değerlendirildiğinde öğrencilerin coğrafya kavramına dair algılarının doğru olduğu sonucuna ulaşılmaktadır. Aydın (2010), çalışmasında öğrencilerin coğrafyayı “Dünya, yeryüzü, doğa, bilim, hayat” gibi doğru kavramlar ile ilişkilendirdikleri, Gökçe (2016) de

araştırmasında öğrencilerin coğrafya kavramı ile “hayat, yaşam” kavramları gibi doğru ilişkilendirmeler yaptıkları sonucuna ulaşmıştır. Araştırma ulaştığı sonuç ile literatürdeki yukarıda belirtilen çalışmalar ile benzerlik göstermektedir. Opoku (2019) araştırmasında öğrencilerin coğrafya ile en fazla yer şekilleri arasında bağ kurduğu sonucuna ulaşmıştır. Burnett ve Crowe (2016) çalışmalarında öğrencilerin coğrafya ile en fazla yerşekilleri, hava olayları, afetler, doğa gibi kavramlar arasında ilişki kurduğu sonucuna ulaşmıştır. Fatıma (2016) ve Al-Nofli (2010) çalışmalarında öğrencilerin coğrafyaya dair doğru algılarının olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Araştırma ulaştığı sonuç ile literatürdeki araştırmalar ile benzer özellikler taşımaktadır. Avcı (2015), Çepni (2013), Sağlam (2019), Akdağ (2010) ve Zhao ve Hoge (2005) ise çalışmalarında öğrencilerin coğrafya kavramını anlamada zorlandıkları ve coğrafya kavramı ile yaptıkları ilişkilendirmelerinde kavram yanlışlarının fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırma bu bağlamda ulaştığı sonuç ile literatürde yer alan yukarıdaki çalışmaların sonuçları ile de farklılaşmaktadır.

Diğer yandan öğrencilerin coğrafya kavramını 106 farklı kavram bağlamında 1169 kelime ile ilişkilendirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ulaşılan sonuç ortaokul öğrencilerinin coğrafya kavramına dair algılarının birbirinden farklı, çeşitli ve zengin olduğu sonucunu ortaya koymaktadır. Gökçe (2016), Aydın (2010), Avcı (2015), Durmuş ve Baş (2016), Sağlam (2019), Burnett ve Crowe (2016), Al-Nofli (2010) da yaptıkları çalışmalarında öğrencilerin coğrafya kavramına dair ilişkilendirmelerinin birbirinden farklı olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucu ile literatürde yapılan ilgili araştırmalar ile benzerlik gösterdiği ifade edilebilir.

Öğrencilerin coğrafya kavramına dair yaptıkları en yüksek ilişkilendirmenin “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanları olduğu görülmektedir. “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile yapılan ilişkilendirmenin diğer öğrenme alanlarından daha düşük olduğu ifade edilebilir. Bu bağlamda öğrencilerin “İnsanlar, Yerler ve Çevreler” ile “Üretim, Dağıtım ve Tüketim” öğrenme alanları ile ilgili kazanımları kavrama düzeylerinin yüksek; “Küresel Bağlantılar” öğrenme alanı ile ilgili kazanımları kavrama düzeylerinin düşük olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

Öğrencilerin kelime ilişkilendirme testi sonucu coğrafya kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimelerden anlamca yakın olanlar bir araya getirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Öğrencilerin verdikleri cevaplardan “kavram, bilim dalı, siyasi coğrafya, ekonomik coğrafya, beşeri coğrafya ve fiziki coğrafya” kategorileri oluşturulmuştur. Öğrencilerin coğrafya kavramı ile ilişkilendirdikleri kelimeler incelendiğinde coğrafya disiplinin alt dallarına dair ilişkilendirme yaptıkları ifade edilebilir. Bu bağlamda oluşturulan “ekonomik coğrafya, beşeri coğrafya ve fiziki coğrafya” kategorileri ve bu kategoriler altındaki kavramlar öğrencilerin coğrafya kavramına dair algılarının doğru olduğu sonucuna ulaşılmasını sağlamaktadır. Yapılan ilişkilendirme düzeyi incelendiğinde öğrencilerin coğrafya kavramı ile en fazla fiziki coğrafya ve ekonomik coğrafya kategorileri arasında ilişki kurdukları belirtilebilir. Öğrencilerin Fiziki Coğrafya kategorisi altında en fazla “iklim, yer şekilleri ve bitki örtüsü” kavramı ile coğrafya arasında ilişki kurdukları görülmektedir. “İklim, yer şekilleri ve bitki örtüsü” kavramlarının somut, günlük yaşam ve yakın çevre ile ilgili kavramlar olması nedeniyle öğrencilerin coğrafya bağlamında yaptıkları ilişkilendirmelerinde somut kavramları, yakın çevresini ve günlük yaşamını öncelikli olarak dikkate aldığı belirtilebilir. Gökçe (2016) de çalışmasında öğrencilerin coğrafyayı yaşam ve hayat kavramları bağlamında değerlendirdikleri sonucuna ulaşmıştır. Opoku (2019), Burnett ve Crowe (2016), Al-Nofli (2010) çalışmalarında öğrencilerin coğrafya ile en fazla fiziki coğrafya konuları arasında ilişki

kurduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırma sonucu ile literatürde yapılan araştırmalar ile benzer sonuçlara ulaşmıştır. Ekonomik coğrafya kategorisi içerisinde ise öğrencilerin coğrafyayı en fazla ekonomik faaliyetler ile ilişkilendirdikleri görülmektedir. Bu bağlamda öğrencilerin coğrafya kavramı ile üretim arasındaki ilişkiye önem verdikleri sonucu ortaya çıkmaktadır. Ulaşılan sonuçları bağlamında öğrencilerin coğrafya ilişkilendirmelerinden ekonomik faaliyetler ile yapılan ilişkiler bağlamında ihtiyaçların, fiziki coğrafya bağlamında yapılan ilişkilendirmeler bağlamında ise yakın çevrenin etkin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Araştırma sonucu elde edilen veriler incelendiğinde öğrencilerin coğrafyayı Eğitim/bilim olarak ifade ettikleri ve diğer sosyal bilim dalları ile ilişkilendirdikleri belirtilebilir. Bu bağlamda öğrenciler tarafından bilim dalı kategorisinde 63 ilişkilendirme yapıldığı görülmektedir. Aydın (2010), Gökçe (2016), Beldağ ve Geçit (2017), Fatma (2016) çalışmalarında öğrencilerin coğrafya ile bilim arasında ilişki kurduğu sonucuna ulaşmaktadır. Araştırmanın ulaştığı sonuç ile literatürde yapılan araştırmalar ile benzer sonuçları ulaştığı belirtilebilir.

Sonuç olarak, araştırma ile ortaokul öğrencilerin coğrafya kavramına ait zihin algıları ortaya konmuştur. Coğrafya kavramına dair cevaplarının sosyal bilgiler öğretim programındaki hangi öğrenme alanları ve kazanımlar ile ilişkili oldukları ve yine öğrencilerin cevaplarından kategoriler oluşturulmuş olup böylelikle öğrencilerin coğrafyaya ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafya disiplinine ait konular hakkındaki bilgi düzeyi ve eksiklikleri hakkında fikir oluşması sağlanmıştır. Bu bağlamda araştırmanın sonuçları ile sahada görev yapan sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrencilerin coğrafya kavramı hakkındaki algılarının farkında olmasına destek sağlaması anlamında alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan coğrafya disiplinine ait kavramlar hakkında zihin algılarını ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırma sonucunda Milli Eğitim Bakanlığı'na, öğretmenlere, ailelere ve araştırmacılara yönelik öneriler getirilmiştir.

Öneriler

- Kelime ilişkilendirme testleri kullanılarak öğrenme alanları içerisinde yer alan kavramların öğrenme düzeylerini belirleyecek etkilere yer verilebilir.
- Öğrenme alanları ile ilgili eğitimlere başlamadan öğrencilerin kavram öğrenme düzeyini belirlemek amacıyla kelime ilişkilendirme testleri uygulamaları sağlanabilir.
- Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan tarih, sosyoloji gibi disiplinler için kelime ilişkilendirme testi ile öğrencilerin algılarını belirleyecek çalışmalar yapılabilir.
- Sosyal bilgiler dersi dışında diğer derslerin konularına ait kavramlar ile ilgili kelime ilişkilendirme testi ile öğrencilerin algılarını belirleyecek çalışmalar yapılabilir.
- Kelime ilişkilendirme testleri ile tespit edilen kavram yanlışlarının önüne geçmek ve coğrafi kavramların tam öğretimini sağlamak için sosyal bilgilerde kavram öğretimine ağırlık verilebilir.

KAYNAKÇA

- Açıkgöz, S. (2022). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 5. sınıf ders kitabı*. E Kare Eğitim Yayıncılık.
- Akdağ, Ş. (2010). *İlköğretim 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersi "Yeryüzünde Yaşam" ünitesindeki kavram yanlışları*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Akengin, H. & Süer, S. (2011). Coğrafi kavramlar bakımından öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyleri ve bu kavramların geliştirilmesi üzerine deneysel bir araştırma. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (24), 26-48. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/marucog/issue/471/3830>
- Al-Nofli, M. (2010). Students' perceptions about geography: a study of basic education school students in Oman. *European Journal of Social Sciences*, 16(1), 11-20.
- Avcı, G. (2015). *Altıncı sınıflarda sosyal bilgiler dersinde öğrencilerin coğrafi kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışlarının belirlenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aydın, F. (2010). Ortaöğretim öğrencilerinin coğrafya kavramına ilişkin sahip oldukları metaforlar. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3), 1293-1322. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ataunidcd/issue/2454/31254>
- Aydın, S. (2021). Nitel araştırmada geçerlik ve güvenilirlik. M. Çelebi (Ed.). *Nitel araştırma yöntemleri içinde*. Pegem Akademi
- Azer, H. (2022). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 7. sınıf ders kitabı*. Ekoyay Yayıncılık.
- Bahar, M. & Özatlı, N. S. (2003). Kelime iletişim test yöntemi ile lise 1. sınıf öğrencilerinin canlıların temel bileşenleri konusundaki bilişsel yapılarının araştırılması. *Balıkesir Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 75-85. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/baunfbed/issue/24783/261831>
- Beldağ, A. & Geçit, Y. (2017). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin "coğrafya" kavramına ilişkin algıları: bir olgubilim araştırması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 22(37), 99-112. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/259221>
- Bozyiğit, R. & Kaya, B. (2017). Coğrafya öğretmen adaylarının doğal afetlerle ilgili bazı kavramlar hakkındaki bilişsel yapılarının belirlenmesi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (35), 55-67.
- Burnett, A. & Crowe, L. (2016). An evaluation of secondary school students' perceptions of geography at key stages 3 and 4. *The Sheffield Hallam University Natural Environment Research Transactions*, 2(1), 53-79.
- Çepni, O. (2013). *Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan coğrafya kavramlarına ilişkin öğrenci algılarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Demirkaya, H. & Karacan, H. (2016). Ortaokul 6. sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki bazı coğrafi kavramları anlama düzeyleri ve kavram yanlışları. *International Journal of Field Education*, 2(2), 38-57. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ijofe/issue/28468/303424>

- Durmuş, E. & Baş, K. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya kavramına ilişkin metaforik algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 26(1), 75-92. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inesj/issue/40032/476025>
- Fatma, M. (2016). Perceptions of geography as a discipline among students of different academic levels in Pakistan. *Review of International Geographical Education Online*, 6(1), 67-85.
- Gökçe, N. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının coğrafya kavramına ilişkin metaforları. *Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(9), 121-134. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inesj/issue/40032/476025>
- Kaçar, T. & Bulut, B. (2020). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve 4-7. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarının coğrafya kavramları bağlamında değerlendirilmesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 652-679.
- Karakaya, İ. (2014). Bilimsel araştırma yöntemleri. A. Tanrıöver (Ed.). *Bilimsel araştırma yöntemleri içinde*. (ss.73-75). Anı.
- Karataş, Z. (2015). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. *Manevi Temelli Sosyal Hizmet Araştırma Dergisi*, 1(1), 62-80. <https://avys.omu.edu.tr/storage/app/public/kokdener/123091/13f.pdf>
- Kaya, B. & Akış, A. (2015). Coğrafya öğrencilerinin "hava" kavramıyla ilgili bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi ile belirlenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 10(7), 557-574. <https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12452/2151/>
- Keskin, Y. (2019). Sosyal Bilgiler Programı tarihi ve güncel gelişmeler. T. Çelikkaya, Ç.Ö.Demirbaş, T. Yıldırım ve H. Yakar (Yay. Haz.). *Sosyal bilgiler öğretimi I* içinde (ss. 1-23). Pegem akademi.
- Opoku, F. (2019). Perceptions of geography among Ghanaian senior high school students: A phenomenological study. *International Journal of Geography and Geography Education*, 39, 1-9.
- Öztürk, C. (2012). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde*. (ss.1-28). Pegem Akademi.
- Sağlam, İ. (2019). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin coğrafi kavramlara yetişi düzeyi (Demirci ilçesi örneği). Yüksek Lisans Tezi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Manisa.
- Sever, R. (2015). Sosyal bilgilerde mekansal öğrenme ortamları ile ilgili temel kavramlar. R. Sever ve E. Koçoğlu (Ed.). *Sosyal bilgiler eğitiminde mekansal öğrenme ortamları içinde*. (ss.1-11). Pegem Akademi.
- Sosyal Bilgiler 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Programı. Milli Eğitim Bakanlığı. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/201812103847686-SOSYAL%20B%20C4%B0LG%20C4%B0LER%20C3%96%20C4%9ERET%20C4%B0M%20PROG RAMI%20.pdf>
- Şahin, E. (2022). *Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokulu Sosyal Bilgiler 6. sınıf ders kitabı*. Anadolu Yayıncılık.

- Taşlı, İ. (2016). Sosyal bilgiler öğretiminde coğrafya eğitimi. S. Şimşek (Ed.). *Sosyal bilgiler ve sınıf öğretmenleri için sosyal bilgiler öğretimi içinde*. (ss.222-2444). Anı.
- Tokcan, H. (2015). *Sosyal bilgilerde kavram öğretimi*. Pegem Akademi.
- Tüysüz, S. (2022). *İlkokul sosyal bilgiler 4. sınıf ders kitabı*. Tuna Yayıncılık.
- Uslu, S. & Yalçinkaya, E. (2015). Sosyal bilgilerin tarihçesi ve temel eğitimdeki yeri. R. Sever (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde*. Nobel.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.
- Yılmaz, K. & Arık, R. (2019). *Eğitimde araştırma yöntemleri*. Pegem Akademi
- Zhao, Y. & Hoge, J. (2005). What elementary students and teachers say about social studies. *The Social Studies*, 96(5), 216-221.